

“RUHANİY JAÑĞIRUV” İDEASI VE MAĞJAN JUMABAY

Idea of “Ruhaniy Jañğiruv” and Maghjan Jumabay

Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL*

Gazi TÜRKİYAT, Bahar 2018/22: 1-7

Öz: Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbeyev'in Bolaşakka Bağdar: Ruhaniy Jañğiruv/Geleceğe Seslenis: Rûhanî Uyanış ideasıyla ilgili yazıları, Egemen Kazakistan Gazetesi'nde yayımlanıldı. Ulu Dala Ulağattarı başlığı altında toplanan yazılar, Ulu Bozkır Öğütleri adıyla Türkiye Türkçesine de aktarıldı. Nazarbeyev, makalelerinde vatan, millet, ana-baba sevgisi; dil, din, tarih bilinci konusunda bütün Türk Dünyasına ve özellikle gelecek nesillere sesleniyor, öğüt veriyor. En dikkat çekici hususlardan biri, Nazarbeyev'in, Çarlık ve Stalin Döneminde Kazakistan'ın bağımsızlığı için mücadele eden atalarının içinde ilerlemesi... Millî değerler ve gençlikten beklenenler konusunda özellikle Alash'm unutulmaz şairi Mağjan Jumabay'm lirik misralara yansyan fikirleri, bağımsız Kazakistan'ın ve Nazarbeyev'in yolunu aydınlatmaya devam ediyor. Bu yazında, Mağjan Jumabay'i yeniden anlamak adına onun fikirleri, Rûhanî Uyanış kapsamında değerlendiriliyor.

Anahtar Kelimeler: Nazarbeyev, Rûhanî Uyanış, Mağjan Jumabay, millî değerler, lirizm

Abstract: The articles entitled of Bolaşakka Bağdar: Ruhaniy Jañğiruv/Speech to the Future: Spiritual Awakening idea of President of Kazakhstan Nursultan Nazarbeyev were published in Egemen Kazakistan Gazetesi (Sovereign Kazakhstan Newspaper). Articles gathered together under the heading of Ulu Dala Ulagattari were translated to Turkey Turkish with the name of Ulu Bozkır Öğütleri (Great Steppe Advices). In his articles, Nazarbeyev both calls to the whole Turkish World and especially to future generations and gives advice in terms of motherland, nation, parental love; language, religion, history consciousness. One of the most striking aspects is that Nazarbeyev is on the track of his ancestors fighting for Kazakhstan's independence during the Tsarist and Stalinist eras. The ideas of national values and anticipation from the youth continue to illuminate the way of independent Kazakhstan and Nazarbeyev, especially the ideas of Alash's memorable poet Maghjan Jumabay's lyrical poems. In this article, his ideas are evaluated within the scope of Spiritual Awakening in order to recognize Maghjan Jumabay.

Key words: Nazarbeyev, Spiritual Awakening, Maghjan Jumabay, national values, lyricism

RUHANİY JAÑĞIRUV / RÛHANÎ UYANIŞ

Bağımsızlığın ilk çeyreğinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin *ulusal kimlik* oluşturma adına kendisini *Meñgilik El* "Ebedî Devlet" ve *Ulu Dala Eli* "Ulu Bozkır Devleti" olarak yeniden tanımlaması, sadece Kazakistan'ı değil, bütün Türk Dünyasını heyecanlandırmaya devam ediyor. *Meñgilik El* sıfatı, Kazakistan'daki milliyetçi çevreler tarafından takdirle karşılanıyor. Kazak bozkırının bir şansı, ata toprağı Ulu Bozkır'ı yurt edinmesi; ikinci şansı ise ata yurtta kalmanın doğal sonucu olarak ata mirası söz hazinesini fazlaşıyla korumasıdır. Ulu Bozkır, *Orhun Bengü Taşları*'nda

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. hcengel2001@yahoo.com, Gönderim Tarihi: 23.03.2017 / Kabul Tarihi: 27.05.2018

geçen *Beñgi İl* kavramının ve anlayışının bugünkü temsilcisi olma yolunda yavaş ve emin adımlarla ilerliyor. Sonsuza dek yaşayacak devlet anlamına gelen *Meñgilik El*, bağımsızlıkla neredeyse yaşıt olan, bütün haşmetiyle bağımsızlığı temsil eden ve adını Farsça *âsitâne* “payitaht, başkent” kelimesinden alan *Astana* ve akl-ı selim sahibi duruşyla Türk Dünyasını etkilemeye devam eden Bilge Lider *Nursultan Nazarbayev*, geleceğe giden yolda rûhanî uyanışı ve ebedîliği temsil eden, birbirini tamamlayan büyük üçlü: Devlet, başkent ve lider... Sadece Kazakistan’ı değil, bütün Türk Dünyasını manevî olarak yenilenmeye davet eden *Bolaşakka Bağdar: Ruhaniy Jañğıruv* “Geleceğe Giden Yol: Rûhanî Uyanış” fikrinin yaşayan temsilcileri...

Meñgilik El/Ebedî Devlet ve Ulu Dala Eli/Ulu Bozkır Eli adı, *Ruhaniy Jañğıruv/Rûhanî Uyanış’ın bir tezahürü...*

Atalarımız *devlet* kavramını yaklaşık 1300 yıl evvel *il* “el” kelimesiyle ifade etmişlerdir. Türk hukuk tarihi ile ilgili araştırmalarda bu kavram, “teşkilatlanmış siyâsi camia, halk, devlet, ülke” şeklinde yeniden anlanmıştır (Aral 1947: 263-264; Ercilasun 2016: 432-433). Anıtlarda Çin esareti altında bulunan Türk Milletinin sarf ettiği gelişmiş cümleler, bu kavramın “devlet, hâkimiyet” anlamıyla ilgili en çarpıcı örneklerdir: *İllig bodun ertim, ilim amti kani; kimge ilig kazganur men tir ermiş...* “Devletli millet idim, devletim şimdî nerede; kim için ülkeler kazanıyorum dermiş...” (KT D 9). Bengü taşlardan üç asır sonra Tanrı Dağları coğrafyasında Karahanlı Hanedanlığı’nın kültür merkezleri Balasagun ve Kâşgar’da şekillenen *Kutadgu Bılıg* ve Kâşgarlı Mahmud’un *Dîvânu Lugâti’t-Türk* adlı sözlüğü, Türklerde *il/el* kavramını açıklayan hazine değerinde eserlerdir: *Ögdülmüş iligke il itgü törisin aytur* “Ögdülmüş Hükümdar’a devleti idare etme usulü anlatır” (KB, LXXII).

Göründüğü gibi Eski Türklerin hukuk anlayışına göre, *il* “devlet” kavramı, kağanın temsil ettiği hâkimiyetle birlikte hâkimiyete itaat eden teşkilatlanmış halkın ifade ediyor. Hâkimiyetin kaynağı, halktır ve hâkimiyet ancak halkla ayakta durabilir. Hâkimiyetin görevi, milleti birlik hâlinde tutmak ve onlara müreffeh hayat sağlamaktır. Bugünkü hukuk anlayışına göre, yine devlet olmak; halk, hâkimiyet ve hukuk bağıını gerektirir. (Aral 1947: 265; Ercilasun 2006: 433, 436). Bengü taşlarda *Beñgii İl* ibaresi, devletin asıl hedefinin “ebedî yaşamak” ve muhakkak ki halkıyla birlikte ömrü sürdürmek olduğunu açıkça gösterir: *Ötüken yiş olursar bengü il tuta olurtaçı sen.* “Ötüken dağlarında oturursan ebedî devlet tutup oturursun.” (KT G 8).

Türk Devletinin ve Türk Milletinin ebedîliğini temsil eden bengü taşların dikildiği Ötüken’den Anadolu’ya kadar Türklerin yayıldığı ve at üzerinde hükümettiği topraklarda kurulan devletlerin adı, Köktürk, Uygur, Karahanlı, Harezm, Altın Ordu, Selçuklu, İlhanlı, Memlûk, Osmanlı olsa da millet, tek millettir. Hepsi bir diğerinin içinden çıkmıştır. Köktürk Devleti ve hükümdarı Bilge Kağan, farklı adla farklı coğrafyalarda hüküm süren bütün Türk devletlerine ve liderlerine kaynaklık etmiş; ışık tutmuştur.

Osmanlı Dönemine ait olan *Devlet-i Ebed-Müddet* "Sonsuza dek sürecek devlet" ibaresi, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yılında Türk Dünyasının ortak kültür mirasına vurgu yapan "Dil bir köprüdür, inanç bir köprüdür, tarih bir köprüdür. Köklere inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünsel miyiz..." sözlerinde Türk milletinin köklü ve ortak tarihine işaret etmesi ve Nazarbayev'in siyasetinin özü olan *Meñgilik El* uranı, Anıtlarda açıklanan devlet anlayışının izleridir.

Ulu Dala "Ulu Bozkır" kutsal bir addır ve bu kutsal mekân, bütün Türk Dünyasının ata yurdudur. Kazaklar, bölgedeki Rus Dünyasına rağmen *Ulu Dala Eli* ve *Meñgilik El* sıfatlarıyla *ulusal kimlik* kazanmaya hazırlanıyor. Nazarbayev'e göre; her Kazak evlâdi, bu adı kalbine kazımalı ve onunla gurur duymalıdır. Bu ecdadımızın hayalidir ve Kazak halkın büyük sorumluluğudur (UBÖ, 6-17, 138-148). *Ulu Dala Eli* ve *Meñgilik El*, sadece devlet adından ibaret değildir, aynı zamanda Kazak toplum hayatında ata mirası kültürel değerlerin yaşatıldığının bir işaretidir. Çarpıcı bir örnek vermek gereklidir; Kazak topraklarına temas ettiğiniz ilk andan itibaren karşılaşığınız ata mirası *konakjayılık/misafirperverlik*, her geçen gün ziyaretçilerinde hayranlık yaratmaktadır.

MAĞJAN JUMABAY

Avrupa'daki Fransız İhtilâli, Anadolu coğrafyasındaki Tanzimat Hareketi, Türk İstiklâl Harbi, sanat ve edebiyatın temel ilham kaynağını oluştururken Türkistan coğrafyasındaki siyâsî ve sosyal olaylar da bunun gerisinde kalmamıştır. Gerek Çarlık Rusyası, gerek Bolşevik ve Stalin ve gerekse Mao dönemindeki bu dalgaların; dönemin şair ve yazarlarını derinden etkilemiş; gelecekle ilgili kaygıları, umutları ve arayışları da beraberinde getirmiştir. Bu olayların ağırlığına katlanamayarak bir yanda ideoloji uğruna mücadele eden büyük liderler yetişmiş; bir yanda ise bunu dramatik, sembolik ve lirik bir tavırla edebiyata ve şire yasanınlar olmuştur (Özbay 1994: 63-64; Kasapoğlu Çengel 2000: 33-34). Bu şairler, ortak duyguların, ortak ideallerin, ortak kayının ve ortak rûhun ifadesidir.

Bengü taşlardaki *Beñgü İl'* den bugüne kadar -Sovyet yönetimi hariç - devam eden devlet anlayışı ve tek millet, *Türk milleti* anlayışı, Alaş aydınlarının millî rûh ve lirik duyarlılığıyla yazdığı şiirleri zirveye taşıyor. Bunun en tipik örneklerinden biri Alaş Hareketi'nin unutulmaz şairi, Kızıljar/Petropavl Sarıtomar Köyü'nden bütün Türk Dünyasına, hatta dünyaya açılan büyük şahsiyet Mağjan Jumabay'dır. Geniş bir zaman dilimine yayılan ve çalkantılarla dolu sosyal ve siyasi atmosferin düşünen, duyan ve yazan insanları etkilememesi düşünülebilir mi! Çarlık Rusyası'nın ağır baskısı altında yetişen ve düşüncelerini tam bir birey duyarlılığıyla, fakat lirik tarzda dile getiren, 19. yüzyılın (Yusuf Has) Hâcib'i diyeboleceğimiz Abay (Kunanbay), hep "halkın bir kerpici olma" arzusuyla yaşıyip yazmadı mı! Sovyet Rusyası'nda yine ihtilâl firtinalarının hâkim olduğu bir dönemde geleceğe yönelik umutlar ve

beklentilerden ilham alan edebiyat dünyası, büyük millî rûhlar yetiştirmemi mi! *Cedidçilik* fikrinden ve Abay'ın felsefesinden beslenerek yetişen ve şairlerinde, millî değerlerin savunucusu olan Mağjan Jumabay, *Sağındım* şiirinde (Tamir 1993: 184; Ahmatjanova vd. 2018: 228-229) insanın ölümlü; fakat, halkım ölümsüzlüğünü açıkça dile getirirken "halk" anlamına gelen Alaş'a (Oraltay 1973: 17) bağlılığındaki samimiyeti, Alaş yolunda çektiği zulüme ve vatan uğrunda ölüme razi olduğunu, hayatıla ve ölüm şekliyle göstermedi mi! İşte bu, sözün bittiği andır:

<i>Ne körsem de Alaş için körgenim, Mağjan atak ultım için ölgenim, Men ölse de Alaş ölmes körkeyer, İstey bersin koldarınan kelgeni.</i>	<i>Ne görürsem Alaş için göreyim Bana şereftir, millet için öleyim, Ben ölse de Alaş ölmez, görkemli, Onlar yapsınlar ellerinden geleni.</i>
---	--

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün *Gençlik benim ümidi*mdir, Atatürk ile aynı yıllarda yaşayan, hatta aynı yıl vefat eden Mağjan Jumabay'ın, *Men jastarğa senemin* (Ahmatjanova vd. 2018: 58-59) diyerek gençlere aynı rûhla seslenmeleri ve onlara bağımsız geleceğin sorumluluğunu yüklemeleri tesadüf değildir, Anadolu'da ve Ulu Bozkır'da yaşanan sosyal ve siyasi şartların oluşturduğu geleceğe yönelik kaygıların sözler ve şire yansımasıdır. Gençleri, yüz yıl önce bilime olan istek ve iştıyakla oluşan Bozkır Aristokrasisi'nin büyük temsilcileri, Alihan Bökeyhan, Mirjakıp Dulatlı, Mağjan Jumabay, Ahmet Baytursın, Mustafa Şokay vb. ziyanlılara özendirme, Nazarbayev'in gençlerle ilgili devlet politikasının önemli bir parçasıdır. Bu, Bilge Liderin Mağjan atasından aldığı ilhamın ve Mağjan'dan Nazarbayev'e geçen rûhun, devlet yönetimindeki tezahürüdür. Nazarbayev'in ahlâklı, bilgili, cevâvî bir gençlik bekłentisi, Mağjan'ın, gençleri dün olduğu gibi bugün de coştururan meşhur şiirindeki ideanın bugünkü devamıdır:

<i>Közderinde ot oynar, Sözderinde jalın bar, Janın kimbat olarğa ar, Men jastarğa senemin.</i>	<i>Gözlerinde ateş oynar, Sözleri alevler saçar, Candan kıymetli onlara ar, Ben gençlere güvenirim.</i>
---	---

Bilge Liderin, *Eğemen Kazakistan Gazetesi*'nde çıkan yazılarının toplamı olan *Ulu Dala Ulağattarı/Ulu Bozkır Öğütleri*'nde tarihin sırları açılıyor; zulüm ve ölüm pahasına hayallerinden vazgeçmeyen Alaş aydınları yad ediliyor. Elim, halkım, toprağım diyen, Ulu Bozkır'ın bağımsızlığı için yüz yıl önce mücadele eden, çıktıkları yoldan dönmemen, hatta bu yolda kurban olan Alaş aydınları, Bozkır'ın refahını görmeseler de rûhları buna şahit oluyor. Nazarbayev'in, Alaş gençliğine ataları gibi bilgili olmaları ve öğrendiklerini Alaş halkın menfaati için kullanmaları konusundaki (UBÖ, 96) öğüdüne Mağjan'ın şu dörtlü eşlik ediyor. Yüz yıl önce *Men jastarğa senemin* şiirinde olduğu gibi bugün de Alaş adını tekrar yüceltecek gençlik aranıyor:

<i>Senemin men jastarğa, Alaş atın aspanğa</i>	<i>Güvenirim ben gençlere, Alaş adını gökyüzüne</i>
--	---

*Şıgarar olar bir tańda
Men jastarǵa senemin.*

*Çikarr onlar bir tanda
Ben gençlere güvenirim*

Mağjan'ın Çanakkale'de zaferে koşan Türk askerine, hatta bir rivayete göre Atatürk'e ithaf ettiği *Alistaǵı bavrima* şiiri (Ahmatjanova vd. 2018: 37-38), işgal altındaki Anadolu ve Ata toprakları arasındaki kuvvetli gönül bağının, iki büyük şahsiyetteki ortak ideallerin ve ortak millî rûhun misralara yansımasıdır. Onun, Türk İstiklâl Harbi'ne gösterdiği hassasiyetin ve 1918-1919'da Çanakkale'de Türk askerinin kurtuluş mücadelelerine gönülden destek olduğunun tanığıdır. Şiirde, Anadolu ve Kazak topraklarının aynı kaderi paylaştığını, birbirinden uzakta yaşayan soy kardeşlerinin aynı kaygıyı ve aynı izdirabı yaşadığı ifade edilir (Kocaoğlu 2018: 13-14). Maziye, ata toprağı altın taht Altay'a duyulan özlem, samimi bir şekilde hissettirilir. Şiirde, asalet var, vefa var, baş eğmezlik, kul olmazlık, dil çökmezlik var, yani Bilge Kağan duruşu var. Ulu Bozkır'a atalardan miras kalan misafirperliğin misralara asil bir tarzda yansımıası var:

*Bavirum! Sen o jakta men bu jakta
Kayğıdan kan jutamız, bizdin atka
Layık pa kul bolıp turuv, kel keteyik
Altayǵa, ata miras altın takka.*

*Kardeşim, sen o yanda ben bu yanda,
Kayğıdan kan yutuyoruz, adımıza,
Lâyık mı kul olmak, gel gidelim,
Altay'a, atadan miras altın tahta.*

Alaş aydınlarından Mustafa Şokay'ın *Millî dil, millî rûhun temelidir*; Türk Edebiyatının Cumhuriyet Dönemi şairlerinden Yahya Kemâl'in, *Türkçe ağızında anamın ak süütü gibidir*, sözleri, Nazarbeyev'de aynı rûhla ve benzer bir söyle vücuda gelir: *Ana tilimiz barımızdı ömirge akelgen ardaktı anamızdıñ ak sütimen boyımızǵa sińgen*. "Ana dilimiz hepimizi dünyaya getiren anamızın ak sütle içimize sinmiştir." (UBÖ, 57). Nazarbeyev, çeyrek asırdır Türk Dünyası'nın gündeminden düşmeyen dil ve alfabe ile ilgili devlet politikasında duygusal davranışmadan yavaş ve emin adımlarla ilerlemektedir, bir yandan da Türk dünyasının ortak millî değerlerinin başında gelen *ana dili/millî dil* konusunda ata mirasına saygı duyarak millî dili canlandırmanın gayreti içindedir. Türk dilinin Kıpçak mirası olan ve eski Türkçe söz baylığını muhafaza eden Kazakçanın Rusça gibi itibarlı şehir dili ve eğitim dili hâline getirilmesindeki çalışmalar (Kurmangaliyeva/Somuncuoğlu 2014: 1641), Bağımsızlığın 25. yılında Türk Dünyasına damgasını vuran *Bolaşakka baǵdar: Ruhaniy Jaňğıruv* fikrinin kapsamı içindedir. Bilge Lider, dil görüşlerinde SSCB döneminde Kazakçanın, Rusçanın itibarına erişemediğini; ancak Kazakistan Anayasası'nın 7. Maddesinde de belirtilen Kazak dilinin devlet dili statüsünü kazanmasının ardından Kazakçanın genç kuşağın da gayreyle gelişeceğini ve 15 yıldır *Kazak, Kazakla Kazakça konuşsun!* sloganıyla Kazakçanın hiç değilse Kazaklar arasında yaygınlaşmasına olan inancını, Kazakistan'ın geleceğinin Kazakça ile mümkün olacağını her fırsatta belirtir. Nazarbeyev'in dil ile ilgili görüşleri, Alaş aydını Mağjan'ın *Kazak tili* şiirinin (Isimakova 2009: 307) tercümesi gibidir. Şiirde tarihî kökene sahip zengin bir dil olan Kazakçanın Sovyet döneminde itibarsız hâle getirildiği hissi hâkimdir. Kazak dili,

geniş ve dağınık bir coğrafyada yaşayan Türk kardeşleri, birbirine bağlayan kültürel bir değer olarak öne çıkarılır:

<i>Jarık körmey jatsaň da uzak, ken tilim Taza, tereň, ötkir, küsti, keň tilim, Taralǵan Türk balaların bavrina, Ak kolinmen tarta alarsıň sen, tilim.</i>	<i>Aydınlıktan uzak olsan da eski dilim, Temiz, derin, sağlam, güçlü, geniş dilim Dağılmış Türk kardeşlerini bağırma Ak ellerinle çekersin sen, dilim.</i>
--	--

Ruhaniy Jańgırıuv fikri çerçevesinde Ulu Bozkır'da atılan her adım, sadece Kazakistan'a değil, bütün Türk dünyasına coşku veriyor. Bengü taşlarda, daha sonra 11. yüzyilda yazılan Kâşgarlı Mahmud'un *Dívânu Lugâti't-Türk* adlı sözlüğünde, *Kutadgu Bilig*'de, 15. yüzyilda Nevâyi'de milletin adı *Türk*, dilin adı *Türkçe* idi (Ercilasun 2011: 19-20). Eski Sovyet Dünyasında ise kapsayıcı bir *Türk* kavramından söz edilemez. O dönemde ayrıntırıcı bir dil kullanılarak *Türk*, Türkiye Türkleri ve eski Osmanlı tebaasını; *Türki*, Sovyet hâkimiyetindeki Türk halklarını ifade ediyordu. Nazarbayev'in büyük siyaseti sayesinde *Türk* adı, Bozkır'da yeniden canlandırılıyor. Türkistan şehrının Güney Kazakistan Eyaleti'nin merkezi olması, bu konudaki en yeni gelişmedir. Mağjan'ın, yüz yıl önce, köklü tarihe sahip olan milletiyle ve vataniyla gurur duyduğunun tanığı olan *Türkistan* şiiri (Ahmatjanova vd. 2018: 264-268), sadece yazıldığı topraklarda değil, bütün Türk Dünyasında göñüllere dokunmakta, millî rûhu zirveye taşımaktadır. Nazarbayev'in *Türkistan* tercihi, Ulu Bozkır'ın Mağjan'a teşekkür ve minnet borcunun bir ifadesi gibi görünüyor:

<i>Türkistan eki dünya esigi goy Türkistan er Türkentin besiği goy, Tamaça Türkistanday jerde tuvğan, Türkentin Tenri bergen nesibi goy.</i>	<i>Türkistan iki dünya eşigidir, Türkistan yiğit Türk'ün beşigidir, Türkistan gibi güzel diyarda doğmak, Tanrı'nın Türk'e verdiği nasibidir.</i>
--	--

SONUÇ

Kazakistan, bağımsızlığın 25. yılında pek çok yenilik ve gelişme yaşıyor; uşusuz bucaksız bozkırda sonsuza dek bağımsız ve güçlü bir devlet olarak yaşayacağına mesajını,ecdadımızdan miras kalan devlet adı ve devlet anlayışını canlandırmak suretiyle veriyor: *Ulu Dala Eli* ve *Meñgilik El...* Bilge Lider Nazarbayev, Bilge Kağan edasıyla yoluna devam ediyor. Hedef, Alaş halkının birlik ve beraberlik içinde yaşaması ve millî değerlerine bağlı müreffeh Kazakistan...

2016-2018 yıllarında Alaş Hareketi'nin lideri Alihan Bökeyhan'ın doğumunun 150. yılı; Alaş Orda Hükümeti'nin kuruluşunun 100. yılı ve Mağjan Jumabay'ın doğumunun 125. ve ölümünün 80. yılının sadece Kazakistan'da değil, Türkiye'de, hatta bütün Türk Dünyasında hatırlanıp kutlanması, *Ruhaniy Jańgırıuv* ideاسının giderek yaygınlaşığının bir göstergesi... Nazarbayev'in bu süreçte yüz yıl önce Kazakistan'ın bağımsızlığı için mücadele eden ve bugünkü oluşumda büyük emeği

olan Bozkır Aristokrasisi'nin temsilcileri Alaş aydınlarını her firsatta dile getirmesi; onların fikirlerinden ilham alması; *vatan ve millet sevgisi, tarih ve ana dili bilinci, gençlik* gibi temel değerlerle ilgili düşüncelerinde Mağjan Jumabay'ın lirik mîsralarına başvurması, o mîsralardaki rûhun tercümanı olması, Bilge Liderin geçmişé duyuðu vefanın tezahürüdür.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

- AHMATJANOVA, G. B. vd. (2018), *Mağjan Jumabay Öleñder Jiynağı I-II*, Petropavl Kalası: İzdatel'stv "Severny Kazahstan".
- AKKULI, Sultanhan vd. (2017), *Alaşorda Ükimetiniň Kurılğanına 100 Jıl Alaşorda Fotoalbomı*, Almatı: "El-şecire".
- ARAT, Reşit Rahmeti (1991), *Kutadgu Bılıg I Metin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ARSAL, Sadri Maksudi (1947), *Türk Tarihi ve Hukuk*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2011), *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2016), *Türk Kaşanlığı ve Türk Bengü Taşları*, Ankara: Dergâh Yayınları.
- İSİMAKOVA, Aygül (2009), *Alaş Adebîyettanuvi*, Almatı: "Mektep".
- KASAPOĞLU ÇENGEL, Hülya (2000), *Abdurrahim Ötkür'ün Şiirleri I*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- KB = ARAT, Reşit Rahmeti (1991).
- KOCAOĞLU, Timur (2018), *Maghjan Jumabayev, The poet of flare, liberty and love*, Astana: "Gılım" baspasi.
- KURMANGALİYEVA ERCİLASUN, Gülanat/Anar SOMUNCUOĞLU (2014), "Almatı-Astana", *Türk Dünyası Başkentleri*, Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 1021-1871.
- NAZARBAYEV, Nursultan (2017), *Ulu Bozkır Öğütleri/Ulu Dala Ulağattarı*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı.
- ORALTAY, Hasan (1973), *ALAŞ Türkistan Türklerinin Millî İstiklal Parolası*, İstanbul: Büyük Türkeli Yayınları.
- ÖZBAY, Hüseyin (1994), *Çolpan'm Şairleri Metin-Aktarma-İnceleme*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- TAMİR, Ferhat (1993), *Mağcan Cumabayef Öleñderi*, Ankara: Türk Kültürünu Araşturma Enstitüsü.
- UBÖ = NAZARBAYEV, Nursultan (2017).